

UNITÁRIUS ÉLET

XXXIV. ÉVFOLYAM, 3. SZÁM

1980. MÁJUS—JÚNIUS

Zsoltáros imádság

Uram, seregeknek Istene!

Hallgasd meg a mi könyörgésünket az imádságnak ebben a megszentelt órájában. Mert te vagy a mi reménységünk és bizodalomunk gyermekségünktől fogva.

A te igazságod felhat az égig, mert örülnek és örvendeznek mindazok, akik keresnek téged.

Boldog az, akit te kiválasztasz és magadhoz fogadsz, hogy lakozzék a te tornácaidban. Hadd teljesdjünk meg a te házadnak javaival, a te templomodnak javaival, a te templomodnak szentségével.

Csodálatos dolgokat szólasz nekünk a te igazságodban, üdvösségünknek Istene, e föld minden szélének és a mesze tengernek bizodalma;

— aki hegyeket építesz erőddel, és körül vagy övezve hatalommal,

— aki napkelet és napnyugat határait megörvendezteted,

— aki meglátod a földet, és elárasztod, és nagyon meggazdagítod azt,

— aki megitatod barázdáit, göröngyeit meglapítod, záporosóval meglágyítod, termését megáldod.

Megkoronázod az esztendőt jóvóttoddal, és a te nyomdokaidon kövérség fakad.

Csepegnek a pusztá legelői, és a halmokat vígság övezi.

Erőssége voltál a gyöngének, erőssége a szegénynek, szorongásában és a szélvész, ellen oltalom.

Uram, te adsz nekünk békességet.

Dicsérünk, Uram, teljes szívünkkel, hirdetjük: minden csodatételeket, mikor látjuk egyre táguló egeidet, „a te ujjaidnak munkáját, a holdat és a csillagokat, amelyekkel teremtettél”.

Az egek beszélnek a te dicsőségedet, és kezdednek munkáját hirdeti az égboltozat. Te tanítasz minket az élet ösvényére. Teljes öröm van tenálad, a te jobboldon gyönyörűségek vannak örökké.

A zsoltárróval kérünk: bírálj meg minket, Urunk, a mi igazságunk és ártatlanságunk szerint.

„Dicsőíts meg minket Atyánk te magadnál azzal a dicsőséggel, amellyel bírtunk tenálad.”

„Szentelj meg minket a te igazságoddal, mert érezzük, hogy a te igéd igazság.”

Serkenj fel mellettünk, Te, aki parancsoltál ítéletet.

Tudjuk, érezzük, hogy a te ítéleteid változhatatlanok: s mindenestől fogva igazságosak. Szeretjük a te házadban való lakozást és a te dicsőséged hajlékának helyét.

Mutasd meg nekünk a te utadat, hogy járassunk a te igazságodban, és teljes szívvel féljük nevedet.

Emlékezzél meg Uram irgalmasságodról és kegyelmedről, mert azok öröktől fogva vannak.

Dr. Jakab Jenő

A KERESZTÉNY MAGVETŐ Dávid Ferenc emlékszám

A romániai unitárius egyház kiadásában Kolozsvárt megjelenő Keresztény Magvető 1979. évi, nemrégiben megjelent 2—3. számát a tavalyi Dávid Ferenc emlékévként alkalmával Kolozsvárt és Déván elhangzott beszédek, előadások közlésének szentelte. E szép, mintegy 90 oldalas kötet rövidesen különnyomatként a püspöki irodában is kapható lesz, később közlendő áron.

Az unitárius szerzők dolgozatait részletesen és külön nem ismertetjük, mert azokról az Unitárius Élet 1979. évi számaiban már megemlékeztünk.

Külön kívánunk szólni azonban az ismert erdélyi kutató, Binder Pál: „Dávid Ferenc családja, a kolozsvári Hertel nemzetség” c. 25 oldalas tanulmányról, melyben a tudós szerző korábbi dolgozatainak megállapításait summázta. A kolozsvári Hertel nemzetségről az első híradások Borbély István megállapításai szerint 1557—1564 között fordultak elő. Tudott, hogy a XVI. század derekán és később is Hertel családnevű szász polgárokat ismertek Nagybányán, Nagyszébenben, Szászvároson, sőt Nagyenyeden is.

A Hertel nemzetség tagjai a tímárcéh tagjai között szerepeltek. 1569-ben az önálló mesterek között jegyezték fel Hertel Greger (Gergely) és Pétert, akik valószínűleg a mi Dávid Ferencünk testvérei voltak. E korban a tímárok céhében tartották nyilván a vargákat is, innen származhatott az az itt ott felbukkanó megállapítás, hogy Dávid Ferenc apja foglalkozása varga volt.

Dávid Ferenc után három gyermek maradt, akiket

a korábbi kutatás gyakran összecserélt egymással. Csak az volt kezdettől fogva nyilvánvaló, hogy ismeretlen keresztnevű leánya Trauzner Lukács, 1580-ban városi számvevő, szász nemzetiségű férfi felesége volt. Idősebb fia, Hertel Dávid 1560—1582 közti években élt, 22 éves korában történt elhalálását az ismert költő, Bogáti Fazekas Miklós is feljegyezte. Vele kapcsolatosan a szakirodalom már régóta tudja, hogy az apja védelmében 1582-ben külföldön kiadott *Defensio* c. kötetnek a társszerzője volt, nem kisebb ember, mint Paleolog Jakab társaságában. Róla tudjuk azt is, hogy Krakóban és Baselben is tanult. A másik fiú, Hertel János, nem teológus, hanem természettudós és ismert kolozsvári orvos volt, aki kb. 1565—1630 között élt. Padovában kezdte el tanulmányait 1586-ban, majd rövid heidelbergi és bázeli tanulmányút után visszatér Padovába, és orvosi oklevelet szerez. 1595 körül tér haza szülővárosába. „Legfontosabb tudományos tevékenységének tekinthetjük azt, hogy Giovanni Antonio Magini (1555—1617) olasz geográfusnak adatokat szolgáltatott Erdély földrajzi, néprajzi és politikai állapotáról. Ezzel Hertel János beírta nevét nemcsak az országrész földrajzi, hanem a román nyelv latin jellegével foglalkozó irodalomba,” állapítja meg az 1972-ben román nyelven megjelent *Armbruster Adolf: Romanitatea romanilor* c. tanulmány alapján Binder Pál. Hertel János, a Binder által összeállított családfa adatai szerint, 1609-től egyike volt a város centumpáttereinek (a százak tanácsának).

A kötetben jelent meg Huszti János „Létünk harmóniája” c. egyházi beszéde, mely az 1979. évi emlékévként a Petőfi rádió közvetített unitárius vallásos felőrá keretében hangzott el.

— fj —

Látogatás az angliai unitáriusoknál

Meghívásukra a London melletti Hatfieldben tartott évi közgyűlésükön egyházunk képviselőjében részt vettek áprilisban dr. Ferencz József püspök és Bartók Béla főgondnok. Az ülésen az új főtitkár, Roy W. Smith számolt be munkásságának első esztendejéről. Az ülésen H. Birtles birminghami lelkész elnökölt, aki meleg szeretettel köszöntötte a vendégeket, köztük egyházunk két képviselőjét. Az ünnepélyes megnyitón dr. Ferencz József püspök is felszólalt, tolmácsolva egyházunk üdvözlését. Hangsúlyozta, hogy a feszültségekkel teljes világ-

ban békés egymás mellett élésre, le- szerelésre van szükség. Megnyilatkozását a mintegy 500 résztvevő meleg együttérzéssel fogadta.

A közgyűlés rendjén az IARF képviselőjében jelen volt dr. C. Howlett einökasszony és Lucie Meijer frankfurti titkárnö bevezetői után a jelen volt külföldi képviselők ismeretést adtak egyházuk életéről. Ennek keretében püspökünk szolt hazai unitárius életünkről.

A közgyűlés dr. June Bell orvos professzornöt választotta meg az 1980/81. évre elnöknek és E. Wild lelkészt alelnöknek. A záróünnepé-

lyen elhangzott nyilatkozatot külön közöljük.

Küldötteink a londoni BBC magyar adásának kérésére nyilatkozatot adtak az angliai unitáriusok körében szerzett tapasztalataikról, ismertetve az angol és magyar unitáriusok közötti másfél százados jó kapcsolatokat. Április 13-án, vasárnap püspökünk London Golden Green városrészében levő unitárius templomban prédikál, majd látogatást tett Kereki Gábor croydoni unitárius lelkésznel, aki szeretettel küldi üdvözlését egykori magyarországi híveinek.

Egyházi főtanács Kolozsvárott

Március 22—23. napjain évi rendes főtanács ülését tartotta a romániai unitárius egyház dr. Kovács Lajos püspök és dr. Barabássy László és dr. Gyarmathy Árpád főgondnok elnökletével.

Az ülést Kolcsár Sándor közügyigazgató esperes imája vezette be. A tárgysorozat legfontosabb pontjai a püspöki és E.K. tanácsi jelentések, melyek számot adtak az elmúlt év munkájáról, különös figyelemmel

a tavalyi Dávid Ferenc emlékűnnepe- ségekre.

Az ünnepi istentiszteleten Botha Dénes fiátfalvi lelkész és Szabó Lászlóné sz. Erdős Margit tordai énekvezér szolgáltak.

A romániai unitáriusok is megemlékeztek Channing születése két- századik évfordulójáról. Az ápr. 20-i istentiszteleten dr. Jack Mendelsonn amerikai unitárius lelkész beszélt a nagy prédikátor és humanista érdemes munkásságáról.

László Gyula professzor kitüntetése

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa, eredményes munkája elismeréseként, 70. születésnapja alkalmából dr. László Gyulának, a történettudományok doktorának, az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyetemi tanárának a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetését adományozta.

Szeretettel köszöntjük dr. László Gyulát születésnapja és magas kitüntetése alkalmából. A történész- professzor a régészetnek tudós művelője; könyvei az olvasók ezreit gyönyörködtették. A festőművész László Gyulát kevesebben ismerik, de e téren is maradandót alkotott.

Egyházunk nevében továbbra is jó egészséget és változatlan munkakedvet kívánunk. Ad multos annos!

Papi békegyűlés

A Hazafias Népfrent budapesti bizottsága papi békegyűlést rendezett az új városháza dísztermében. Turóczy Bertalannak, a HNF budapesti bizottsága titkárhelyettesének megnyitó szavai után a békegyűlés résztvevői meghallgatták Molnár Bélának, a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa titkárának előadását időszerű bel- és külpolitikai kérdésekről, majd felszólalások hangzottak el.

Miklós Imre államtitkár hazaérkezett

Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke hazaérkezett az Amerikai Egyesült Államokból. Időszerű nemzetközi kérdésekről és az egyházak kapcsolatainak továbbfejlesztéséről folytatott eszmecsere különböző felekezeti egyházi vezetőkkel és állami tisztségviselőkkel. (Népszabadság)

Önkéntes egyházi munka

A társadalmi életben szinte naponta olvashatunk a sajtóban beszámolót arról, hogy hol falun, hol városban, a környezet védelmében, a helytörténet kutatásában és más, főként az egészségügyi területen, óvodák, bölcsődék létesítésekor az emberek közül sokan végeznek társadalmi munkát.

Az egyházi élet területén is szükség van társadalmi munkásokra. A gyülekezetekben e munkát elsősorban a presbiterek végzik. Az egyháznak, így nekünk unitáriusoknak is értékes könyvtárunk és levéltárunk van, melyet társadalmi munkások, önkéntes segítők vezetnek, akik hetenként rendszerint egy délután vagy délután szentelnek néhány órát a munka irányítására. Szakemberek állnak a munka élén,

de szükség volna jó akaratú általános műveltséggel rendelkező emberekre, férfiakra és nőkre egyaránt, akik segítenének ebben a munkában. Sok a rendezni, katalogizálni való, a múlt értékeit akkor tesszük hozzáférhetővé a kutatók számára, ha azok állandóan naprakészen rendelkezésre állnak, könnyen hozzáférhetők.

Aki úgy érzi, hogy e munkában segítségünkre lehet, ajánlja fel segítségét. Nem szükséges az állandó lekötöttség, alkalmilag is lehet segíteni, néhány hónapon át. Aki belekóstol az ilyen munkába, az nehezen szabadul kötöttsége alól. Várjuk az érdeklődők jelentkezését a püspöki irodában keddi és csütörtöki napokon de. a 10—13 órák közti időben.

CHANNING EMLÉKÜNNEPÉLY

Az amerikai unitáriusok dr. W. E. Channing születése 200. évfordulója alkalmából az Egyesült Államokban és több európai országban emlékünnepély tartását javasolták. Dr. Jack Mendelsonn az amerikai Channing emlékbizottság elnöke ápr. 20-án Kolozsvárt és Tordán, majd 22-én Budapesten tartott előadást.

A budapesti ünnepséget Huszti János imája és biblia olvasása vezette be. Bartók Béla főgondnok köszöntötte a megjelenteket és angol nyelven vendégelődönkat. Dr. Mendelsonn értékes előadását, mely Channing vallásos gondolkodását és emberi magatartását ismertette Szent-Iványi Ilona tolmácsolta magyarul. Major Anna szép hegedűszáma után dr. Ferencz József püspök köszönte meg az előadó fáradozását, aki feleségével együtt vett részt az előadókörúton. Az ünnepségen jelen volt dr. H. Vogel amerikai biológus professzor, feleségével és leányával, aki a MTA vendégként kutatómunkát folytat Budapesten és egyik amerikai unitárius gyülekezetünk tagja.

Találkozások után

Hazánk minden jóérzésű polgára nagy érdeklődéssel figyelte a XII. kongresszus munkáját.

Kádár János első titkár előadói beszédéből, melyet az országos napilapok teljes szövegében ismertettek, az állam és az egyház viszonyát ismertető megállapításait idézzük:

„Társadalmunk kiegyensúlyozott helyzetét tükrözi az állam és az egyházak rendezett viszonya is. Az állam az alkotmány szellemében szavatolja a lelkiismereti szabadságot és az egyházak autonóm működését. Az egyházak tiszteletben tartják államunk törvényeit, támogatják az országépítő munkát.

Társadalmi fejlődésünknek nélkülözhetetlen erőforrása szövetségi politikánk megfelelő érvényesülése. Rendszeres eszmecserével és meggyőzéssel igyekszünk megnyerni mindenkiket az együttes cselekvésnek. Szocialista céljaink a dolgozó osztályoknak és rétegeknek, a párttagoknak és a pártönkívülieknek; a marxistáknak és más világnézetűeknek, az ateistáknak és a vallásos embereknek mind jobban szélesedő összefogásával valósulnak meg.”

Az elhangzott hozzászólásokból idézzük Sarlós Istvánnak, a Hazafias Népfőntitkárának megállapítását, hogy „a nemzeti egység jelentős forrása a haladásnak... Az egység létrejöttében szerepe van és lesz a hazához való kötődésnek... A nem-

zeti egység erősítése olyan cél, amely cselekvésre ösztönöz... Ebben a törekvésben jelentős szerepe van a hazánkban működő egyházaknak. Örömmel tapasztaljuk, hogy az egyházak vezetői, papjai és hívei túlnyomórészt vállalják politikánk támogatását és részt vesznek a társadalmi fejlődést elősegítő munkában.”

Hazánk felszabadulásának 35. évfordulójára emlékeztünk április 4-én. Az Erkel Színházban tartott ünnepségen Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke emlékezett. Az ünnepségen jelen voltak a hazai egyházak képviselői, köztük püspökünk is.

A munkásság nagy ünnepén, május elsején együtt örvendeztünk a szép tavaszi napon felvonulók tízezreivel. Május a béke hónapja. Megtiszteltetés hazánk számára, hogy a Béke Világtanács itt ülésezett. A Parlamentben és a Sportpalotában rendezett találkozókra képviselőink részt vettek.

A júniusi választásokon az állampolgárok megfontoltan választották meg a jók közül a legjobbakat, a tanácsokba és a parlamentbe.

A földeken és a gyárakban, a kutató intézetekben, iskolákban és egyetemeken jó munka folyik. A világban problémák vannak, de lehetőségeinkkel ésszerűen és takarékosan gazdálkodva hiszünk abban, hogy Helsinki után Madrid előbbre viszi a béke ügyét.

—fj—

Nyilatkozat

Indiai unitáriusok

Nagy-Britannia unitáriusainak 1980. ápr. 11-én a London melletti Hatfieldben tartott záró ülésén dr. June Bell elnöknő a következő nyilatkozatot olvasta fel:

Az olimpia érdekében

Az angliai unitáriusok lapja, az *Inquirer* április 19-i számának első oldalán közölte az alábbiakat:

A magyarországi unitáriusok üdvözlését tolmácsolta dr. Ferencz József budapesti püspök az angliai unitáriusok London melletti Hatfieldben tartott közgyűlésén, az elnök által adott díszvacsorán, melyen mintegy ötszázan vettek részt.

A püspök a békére és a megértésre való felhívása után így szólt: Az Egyesült Királyság számos sporttevékenység szülőanyja. Mi is önök-től tanultunk meg futballozni és ismertünk meg más sportágakat. A türelmesség szellemében azt szeretnénk, ha a mi fiatal sportolóink találkozhatnának a nyáron az önök fiatal atlétáival júliusban Moszkvában, abban a városban, melyet már több évvel ezelőtt jelölték ki az olimpiai játékok színhelyéül. Őszintén remélem, hogy lesznek hallgatóim között olyanok, akik e kérdésben egyetértenek velem.

Az unitárius békeszervezet — Unitarian Peace Fellowship — ülésén, melynek vendégelőadója Monsignor Bruce Kent katolikus kánonok, a Pax Christi képviselője volt, a jelenlevők majdnem egyhangúan támogatták a következő nyilatkozatot:

Mélységesen nyugtalanít Öfelsége kormányának nemrégiben hozott állásfoglalása, mely szükségét látta annak, hogy vállalkozik a polgári védelem erősítésére egy nukleáris támadással szemben; hogy felhasználja Kelet-Angliát támadó közep-hatósugarú rakéták telepítésére; és hogy újra vizsgálat tárgyává tette a kémiai fegyverek használatát.

Mi tagadjuk azt, hogy bármely nemzetet elkerülhetetlen ellenségnek tekintsük és kérjük, hogy támogassák a sürgős elősegítését a megbékélésnek, a türelmességnek, a detente-nak és a kiegyensúlyozott lefegyverzésnek.

Mint elnök felhívom a közgyűlés figyelmét a fentiekre, melyet magam is támogatok és kérem, hogy a közgyűlés vegye a nyilatkozatot tudomásul.

India északkeleti részén a Khasi, Jaintia és Karbi hegyek közt élő hinduk körében évtizedek óta eleven unitárius élet van. Az egyre gyarapodó gyülekezetek és hívek száma szükségessé tette, hogy a nagy területen szétszórta gyülekezeteket és híveket két egyházi felügyelő — church visitor — gondozza. A keleti területeken fekvő gyülekezetek gondozója, R. Pariat, évente körlevélben számol be elmúlt évi tevékenységének legfontosabb adatairól. Örömmel vették az IARF és tagegyházai ajándékát, egy kis nyomdát, melynek révén most már saját műhelyükben állítják elő a szükséges nyomtatványokat. A nyomda *Universal Printing Press* néven működik, és a környék lakosságának szükségleteit is ki tudja elégíteni.

Az említett hegyek közt élő unitárius gyülekezetek 1979-ben *Unitarian Union* néven új szervezeti elnevezést választottak. Az egyházi gyülekezeteket látogató személynek gyakran 5—20 km-es utakat gyalog kell megtennie, mert e területen még nincsen mindenütt rendszeres autóbusszközlekedés. Az elmúlt évben egy új templomot és gyülekezeti házat szenteltek fel. *Jowiban*, ahol R. Pariat lakik, az istentiszteletet látogató személyek átlagos száma 150.

Az Esztergomi Főszékesegyház Suki-kelyhe és az erdélyi Zsuki család

Esztergomban, az ország leggazdagabb, egyházi kincstárában őrzik azt az aranyozott ezüst kelyhet, melyet a „legszebb magyar kehelynek” neveztek el.

Szépségét és művészi értékét nemcsak a változatos ötvöstechnikával készült gazdag díszítőelemei révén érte el, hanem felépítésének, arányainak kiegyensúlyozott mértéktartásával szinte páratlan műremeket képvisel.

A kehely magassága kb. 27 cm. A pohár úrtartalma közel 1 l. A hatkarélyú talpból szökken fel a szár a nádussal. A száron ül a kosárral körülvett pohár. Ez a felépítése a klasszikus gótikus kehelynek. Ez a stílus tükröződik a díszítések minden részletében. Ezt az érett gótikát mutatják a kis architektikus fülkékben levő szintek, apostolok figurái is. Egyetlen kelyhen 30 dűsan díszített fülkét láthatunk 30 kicsi szoborral, medaillonokkal és az ornamentális díszek pazar változatával. A középkori ötvöstechnika minden elképzelhető műfaját tanulmányozhatjuk ezen a darabon. Csak a zománctechnika négyféle változatát alkalmazták a kelyhen, melyek közül számunkra a mű keletkezési helyéről a legtöbbet, a sodronyománc gazdag előfordulása jelent. Mert bármennyire is több mint száz éve foglalkozik a kehellyel a szakirodalom, még mindig sok titkot, megfejtetetlen kérdést rejt magában. Ugyanis nem szerepel rajta az alkotó mester neve, sem a mű keletkezésének helye, sem ideje. A sodronyománcsal készült kicsi virágdíszek technikája és egyéni stílusa Erdélybe vezet. Ez a művészi technika eredetileg Ázsiából került Észak-Olaszországon át Magyarországra, illetőleg Erdélybe. Az akkortájt nagyhírű erdélyi ötvösművészetben a sodronyománc teljesen egyéni, eredeti művészetet teremtett. Így ha egy ilyen sodronyománc díszű műalkotás Európában valahol előkerül, az biztosan erdélyi eredetre utal. Legtöbbnyire ez olyan kicsi virágdíszekben jelentkezik, ahol a zománccal kitöltött rekeszek falát, sodrott ezüst-drótszál alkotja.

A kehely vizsgálata során a legújabb szakirodalom modern vizsgálati módszerével újabb jelenségekre lett figyelmes. A kehely fémfelületén, több helyütt alig látható, furcsa rákarcolt jeleket és számokat látni. Pál Endre cikkében¹ ezekben a jelekben a székely—magyar rovásírás egy-egy jelét sejt.

A kehely történetére vonatkozó egyik figyelemre méltó jelenség, a kosarán levő latin nyelvű felirat, mely az ajándékozó nevét, származási helyét és a kehely rendeltetését is feltünteti. De mennyi küzdelmes kísérletezés történt addig a kehely kosarán és talpán levő középkori gót betűjeleket megfejtették.

Először a múlt században élt híres Franz Bock² hívta fel a figyelmet, amikor a kelyhen aranyozott gót nagybetűs jeleket észlelt. Ezek szerint még a betűk jellegét sem ismerte fel helyesen, mert megfigyelése csak a kezdőbetűkre vonatkozhat, hiszen az összes többi betű kisbetűvel íródott.

A felirat olvasásával először Henszlmann Imre³ próbálkozott, aki az ajándékozó nevét Benedictus ZUH-nak olvasta. Ezek után még több helytelen kísérletezés is következett. Volt pl. aki SZUHAY Benedeknek olvasta a nevet, míg végre Czobor Béla⁴ fejté meg helyesen a latin nyelvű feliratot: „Calicem istum fecit fieri Benedictus Suk, nobilis transylvanus, per ipsumque huic ecclesiae condonatus”.

Magyarul: „E kelyhet Suki Benedek erdélyi nemes készítette, és azt ennek az ekléziának ajándékozta.”

Azért volt döntő fontosságú a felirat helyes megfejtése, mert ebből a pár sorból megismerhettük a kehely ajándékozó nevét, a kehely eredetét és rendeltetését.

¹ Pál Endre: Suki Benedek kelyhe. Művészettörténeti Értesítő 15. évf. 2. sz. Bp. 1966.

² Bock, Franz: Der Schatz der Metropolitan-Kirche zu Gran in Ungarn. Jahrbuch der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. 3. Bd. Wien 1859.

³ Henszlmann Imre: Magyarországi régészeti emlékek. Bp. 1874. 2. kötet, 2. rész.

⁴ Czobor Béla: Tanulmányok az esztergomi főszékesegyház kincstárában. Egyházművészeti Lap. Bp. 1881. 2. évf.

sét. Czobor aztán tovább nyomozta, levéltári kutatások segítségével a kehely történetét.

Most érkezünk el ahhoz a ponthoz írásunkban, mely megmagyarázza, miért is foglalkoztunk elég behatóan a nagyhírű kehely történetével. Amikor kiderül a felirat nyomán, hogy az adományozó neve Suki Benedek erdélyi nemes, aki egyházának kelyhet adományoz, Czobor Béla tovább kutat az ajándékozó személyének felderítése céljából. Munkájában nagy segítséget nyújtott az unitárius egyházi irodalom. Itt ugyanis gyakran szerepel egy tekintélyes és tiszteletre méltó régi unitárius család, a Suki illetőleg a Zsukiak. A két család-név természetesen azonos, hiszen a régi magyar nyelvben a zs-hangot s-sel írták. Így lett pl. a Sigmond névből Zsigmond, vagy akár a Susannából Zsuzsanna.

Így derül ki, hogy a család a Kolozs megyei Suk községből származott, ahol még a múlt században a családi levéltár megvolt. Ebből a levéltárból először is az unitárius szerzők merítették fontos adatokat, amikor a Suki család elődjait keresték.

Így aztán Czobor az egyik Benedek nevű Sukiban megtalálta a kehely ajándékozó személyt.

Egy igen érdekes család történetével ismerkedhetünk itt meg.

Aranyosrákosi Székely Sándor: Az unitaria vallás története Erdélyben. Kolozsvár 1839. című könyvében olvashatunk először a család őseiről. A legendás kezdetről, mely még csupán szájhagyományok révén kerülhetett be az irodalomba: „... A hajdankori Zsuki családnak eredetét 888. évre kr. u. — a magyar nemzet harmadik kijövetelére viszi fel — mely szerint, az a magyar királyság eredetét megelőzőleg ősi foglalat képpen bírta a Szamostól Maros folyóig terjedő országot a hajdan korban.” A nemzetség ismeretlen alapítója tehát még a magyar királyság előtti időben küzdött, s ezért kapta meg a Maros és Szamos folyók közti föld nagy részét.

A második, aki Székely Sándor után a családi levéltárból idéz, és összefoglalja a jelentősebb Suki elődöket, Nagy Lajos: Suki László élete és alapítványa. Keresztény Magvető 3. köt. Kolozsvár 1867.

Ezek szerint a legkorábbi írott adat Suki Albert és Demeter fiai és unokáik osztálylevele, mely 1332-ből való. Kitérnek innen, hogy a két testvér olyanformán osztozott meg a Kolozs megyei Suk községen, hogy a déli rész Demeternek, az északi pedig Albertnek jutott. 1348-ban Nagy Lajos királytól telket és erdőt kapnak Suki Mihály és Miklós. Az ajándékozó levél dicsérettel említi Miklós fiait, akik a portyázó tatárokat az ország széléről visszaűzték. 1384-ben Suki Miklós és István comesi rangot kapnak. 1397-ben pedig Suki János Zsigmond király udvarnokká lett.

A család legérdekesebb két tagja azonban Suki Mihály és Dávid. Talán egyedülálló jelenség a magyar történelemben, hogy az ország két főnemese és földbirtokosa, részt vegyen az első magyar paraszt-felkelésben! Az 1437. évi Budai Nagy Antal-féle erdélyi pór-lázadás leverése után Suki Mihály és Suki Dávid Kolozs megyei földbirtokosok vagyona, a parasztfelkelésben való részvétel miatt Albert király elkobozta, őket pedig fejvesztés terhe alatt elmarasztalta.

Testvéreiknek és rokonaiknak viszont: Suki Benedeknek, Jánosnak és Péternek, akik ugyanebben a háborúban, de a parasztlázadás leverésében tűntek ki, az elkobzott vagyont visszaadta. Az itt felsorolt nevek közül a Suki Benedek név döntő jelentőségű lett a kehely történetében. Czobor ugyanis felismerte benne az ajándékozó személyét. A fenti események kora egybevág a kehely stílusával. Kiderült továbbá az is, hogy ugyanez a Suki Benedek, bizonyos birtokügyben perbe szállt a gyulafehérvári püspökkel, névszerint Wingarthy Geréb Miklóssal. Miután azonban püspökével kibékült, kiengesztelésül 1440-ben egy szépívű kelyhet adományozott az egyháznak. Ezt a tényt erősíti meg a „huic ecclesiae condonatus”, a kehelyre írott szöveg is.

Kérdés maradt végül is az, hogy hogyan és mikor került a Suki-kehely Esztergomba? Erre a kérdésre

mind a mai napig nem tudunk választ adni. Tény az, hogy az Esztergomi Főszékesegyház kincstárának legelső rendszeres leltára 1528-ból már fölemlíti a kelyhet.⁵

Mi lett a Suki család további sorsa? A régi feljegyzések szerint a Kolozs megyei Suk községen megosztó Albert és Demeter közül az utóbbi ága Istvánnal 1474-ben kihalt. Albert utódai azonban még a 18. század végéig szerepelnek a magyar és az unitárius egyház történetében. Minket az is érdekelne, hogy vajon mikor váltak unitáriussá a Sukiak.

A 16. századtól kezdve szerepel a Suki család neve az unitárius egyháztörténetben. Aranyosrákosi Székely Sándor fentemlített könyve egyik fejezetében: „Unitaria vallást követő főrendek a XVI. században” több felsorolt családnév között a Suki név is szerepel. „...Haller, Szalánci, Gálfi, Almádi, Mikó, Suki stb. ösfő családokból többen vagy kevesebben ékesítették hajdan az unitaria szentegyházat, s ékesítik még ma is némelyek...”

Ettől kezdve a Sukiak századokon át az egyház hűségesei, akik közül jónéhány még házi lelkészt is tartott. Az idők viharai kitartva, hűek maradtak hitükhöz. Erre példa a 2. Suki Benedek (az 1. Benedek, a kehelyajándékozó 1440 körül élt), aki 1614-ben Bethlen Gábor udvarnoka és 1636-ban török követ is volt. Őröla tudjuk, hogy alattvalói áttérnek a református vallásra, de ő maga és utódai az unitárius vallás hívei maradtak.⁶ A család tagjai közül sokan magas állást töltenek be. Így Zsuki Ferenc 1650-ből Kolozs és Torda vármegyék főbíztosa, Zsuki Pál 1696-ban kir. táblai székbíró. Itt említjük meg, hogy ennek a Pálnak ismerjük még 1686-ból való „érc csattját”, melyen a család címere volt látható. Futó farkast ábrázol ez, mely szájában egy bárányt visz. Ennek a címernek viszont az a jelentősége, hogy a Suki-kelyhen is van egy kicsi zománcos címer. Ez is farkast ábrázol, de szájában apró mérete miatt nem volt tisztán kivehető, hogy mit tart. Nyilván ugyanerről a családi címerről van szó, mely a későbbi családdal való azonosítást is igazolja.⁷

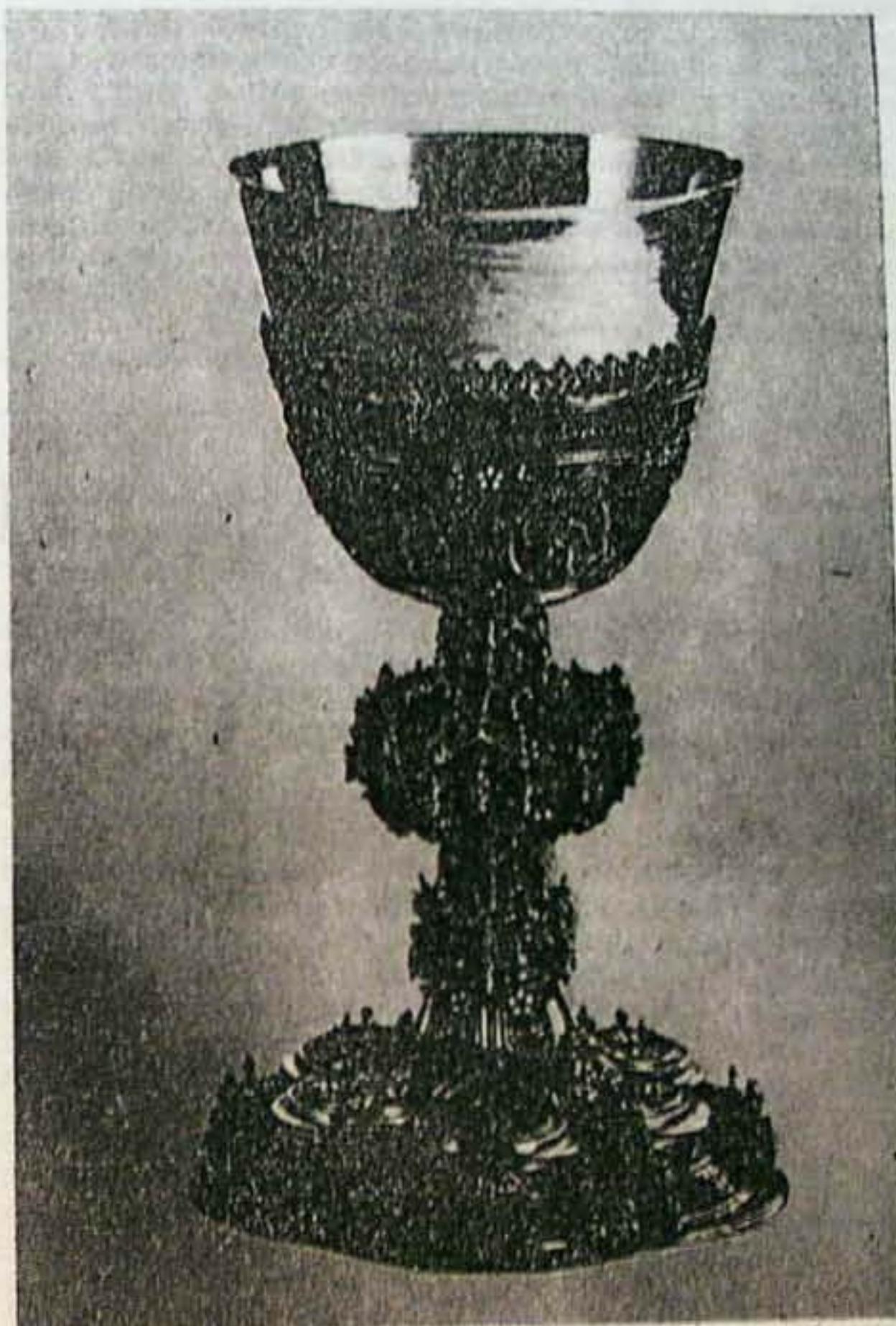
A további Zsukiakról az unitárius egyházi irodalomból még gyakran hallunk. Voltak, akikről halotti beszédek szólnak. Ilyen pl. Keresztúri Sámuel beszéde Zsuki Mária felett 1705-ből, vagy Gejzanovics János beszéde Suki László felett 1730-ból.⁸ A századok folyamán a Zsukiak összeházasodtak más jeles erdélyi családokkal, s így rokonságban voltak a hőrogszegi Szilágyiakkal, a Haranglábival, Kisfaludival, Fráter, Kozárvári, Bogáti, Pekri, Cserei, Sárosi, Daniel, Kemény, P. Horváth, Toroczkaival, a sepsiszentiváni Szent-Iványakkal és így tovább.

Szent-Iványi Zsigmond kétszer is házasodott a Zsuki családból.⁹ Első felesége Zsuki Pál leánya, Judit volt, aki korán meghalt. Másodszor Zsuzsannát vette el, Zsuki Ferenc leányát. Fennmaradt Zsuzsannától egy szívbemarkoló levél 1769-ből, amikor szomorúan bejelenté, hogy férje meghalt. Leveléből szószerint idézünk: „... mint a szép tündöklő nap heves melege után következik a sűrű zápor, úgy az öröm után borul a szívre a keserűség homályos fellege, sok édes örömnél keserű vége... Tekintetek és lássátok: ha vagyon-e olyan bánat, mint az én bánatom, mely énrajtam esett, keserűséggel illetett engemet az Úr, pusztává tett engemet, és szüntelen bánkódom...” Keltezés: „Gálfalván, 26. jan. 1769.” Aláírás: „Árva Suki Susanna.”¹⁰

Végül a Zsukiakat legtöbbször, mint ajándékozót és jóttevőket emlegeti az egyházi irodalom. Ajándékozásuknak jellege főként az iskolák és ifjak támogatására irányul. Ez magába foglalja a szociális segélyezést: a szegény diákokról, a rászoruló tanárokról, majd özvegyekről és árvákról való gondoskodást. Így Suki

László 1751-ben és Suki János 1754-ben a kolozsvári unitárius iskolának ajándékozzák zsuki új malmaiknak szombati vámját.¹¹

A jóttevő Zsukiak közül az élen Zsuki László áll, aki a család utolsó férfi tagja volt, akivel fiúágon kihalt a család. Nem volt felesége, sem gyermeke, s így nemcsak egész élete folyamán ajándékozott, építtetett, segélyezett — hanem végrendeletileg 1791-ben egész vagyonát az Unitárius Egyházra és a kolozsvári főiskolára hagyta. Nem lehet célunk részleteiben felsorolni, mi mindent adott, hiszen evvel egyházi irodalmunk bőven foglalkozott, különösen azon ünnepek során, melyeket a kolozsvári kollégiumban az egykori nagy ajándékozónak emlékére tartottak.¹²

Ilyen módon a Sukiak fejedelmi ajándékozása, mely a Suki-kehellyel kezdődött a 15. század közepén, és folytatódott az unitárius Zsukiak áldásos tevékenységével, egészen a család kihaltáig a 18. század végéig tartott.

A Suki-kehely a magyar kultúra büszkesége. A Suki-utódok is ezt a kultúrát igyekeztek támogatni és szorgalmazni.

dr. Kaplayné Schey Iona dr.

⁵ Czobor cikke. Egyházművészeti Lap. m. f.

⁶ Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. Pest 1863.

⁷ Nagy Iván: m. f.

⁸ Székely Sándor: m. f.

⁹ Kovács László: A sepsiszentiváni Szentiványiak. Keresztény Magvető Kolozsvár 1899. 34. köt.

¹⁰ Pálffy György: Suki Susanna szomorú jelentése Szentiványi Zsigmond haláláról. Keresztény Magvető 34. köt. Kolozsvár 1899.

¹¹ Nagy Lajos cikke. Keresztény Magvető 3. köt. m. f.

¹² Hajós János: I. Megnyitó beszéd. (Zsuki ünnepély) Nagy Lajos: II. Emlékbeszéd. (Zsuki ünnepély) Ulár Pál: III. Bezáró beszéd. (Zsuki ünnepély) Keresztény Magvető. Kolozsvár 1892. 27. köt.

Vári Albert: Simén Domokos teológiai iránya Keresztény Magvető. Kolozsvár 1936. 68. köt.

Boros György: Agh István élete. Keresztény Magvető. Kolozsvár 1938. 70. köt.

Gál Kelemen: Benczédi Gergely születésének 100 éves évfordulójára. Keresztény Magvető Kolozsvár 1939. 71. köt.

Gál Kelemen: Káll Nagy László (1772—1837.) Keresztény Magvető Kolozsvár 1943. 75. köt.

P. Szentmártoni Kálmán: Berde Mózsá. Keresztény Magvető. Kolozsvár 1944. 76. köt.

Szabó Dezső: Kriza János mint kolozsvári lelkész. (1835—1861.) Keresztény Magvető. Kolozsvár 1975. 81. köt.

Gál Kelemen: A kolozsvári unitárius kollégium története (1568—1900). Bp. 1935. I. köt.

Önkéntes diákmunkák hatvanöt évvel ezelőtt

A kolozsvári unitárius főgimnázium 60 évvel ezelőtt érettségizett diákja és a többi, még életben levő 7 diáktársa mire is emlékeznek vissza szívesebben, mint ezekre a MUNKA hőstörténetében együtt töltött évekre? Romániában élő öt kollégám: Barabás Miki, Csíky Albi, Ulmann Feri, Kerekes Feri, Ferencz Jóska még jól emlékszik az első világháborús években, Kelemen Lajos tanár úr vezetésével tartott városkörnyéki kirándulásaink során, a harc-téri katonáknak szedett szederlevél (teapótló) gyűjtögetésére, no és főleg az 1915 nyarától négy éven át folytatott mezei munkákra, midőn először a gimnázium Fellegvár alatti Kismezői telkén szántottunk-vetetünk, s egész nyáron át kapáltuk a konviktusi konyha részére vetett krumplit, kukoricát. Majd amikor a másik két gimnázium is kedvet kapott, hogy ebben is versenyre keljen velünk: a piarista és a református kollégium is földet bérelt a külső monostori gazdasági akadémiái szántókon, tehát mi is béreltünk vagy két holdnyit, s így a 3

gimnázium diákjainak közel száz főnyi csapata kora reggeltől késő estig versenyben dolgozott a bérelt földeken, a nyári hőség elől a közeli Szamosban frissítve a kapálástól egyre izmosodó testeket. És minő vidám volt a korareggeli felvonulás, kapával fölfegyverezve, nótázva, végig a városon?

Ebben az önkéntes munkában jóval megelőztük az ún. bolgár TRUDOVAK mozgalmat, sőt — merem állítani, — az egész világ diákságát! Unitárius gimnáziumi igazgatónkon, dr. Gál Kelemen német s filozófiaszakos tanárunkon kívül ott kapált köztünk még néhány tanárunk. Kiss Ernő, László Gyula, Márkos Albert, Sándor János, Uzoni Imre, s természetesen legszorgalmasabban, szinte minden áldott napon a kirándulásaink nagymestere: Kelemen Lajos történettudósunk is. Meghatva emlékszem a legelső betakarítási ünnepségre, 1915. őszére, midőn a burgonyás, kukoricás társzekerek befutottak az ősi Kollégium Kossuth utcái udvarára és a tanári kar élén ősz püspökünk; Ferencz József üd-

vözölte a diákmunkában részt vett 50—60 főnyi kis csoportunkat, s meghatva adta atyai áldását az első termésekre... Utána nem volt „magnum áldomás” ősmagyar módra, de a végzett munkák, napszámok utáni jutalomosztás következett, kupacokba rakva a mázsamérlegben kimért (napi öt kiló krumpli) munkadíjakat a városi (tehát nem internátusi) diákoknak. A bentlakók a piaci árnak megfelelő koronákat kapták, ami jól fogott a karácsonyi szünetre való hazautazásra, hiszen többnyire igen szegény székely diákok valának biz' ezek!

Az iskolai Évkönyv minden tanév végén aranybetűkkel írta a végzett munkák rövid történetét, és sokunknak nevét rótták fel, emlékezéssül, de ki ne emlékezne főképpen a példát adó s velünk együtt feltört munkás kezű jó tanárainkra? Az 1920 májusában együtt-érettségiző barátaim közül immáron huszonkettő halt meg, s a nagy képtablón köztünk ülő tanáraink valamennyien. Legyen áldott emlékeztünk!
Dr. Gergely Pál

A pünkösöd jelentősége a mi életünkben

Pünkösöd a beregi unitárius szórvány számára valóban a tanítványok öntudatra ébredésének és a keresztény gyülekezet megalakulásának ünnepe. Szinte sajátos ünnepünké vált, az évek során. Miért válhatott kiemelkedő ünnepünké? Hogy ezt megvilágíthassam, a szórványunk kialakulásának kezdetéhez kell visszanyúlnom.

A mi szórványgyülekezetünk Beregi „Alma Mater”-ének hatása alatt bontakozott ki. Lényegében ezzel magyarázható, hogy megalakulásának időpontja és hagyományos összejöveteleink mind pünkösödre tehetőek. Pünkösödkor még együtt voltak a diákok (nem úgy, mint a karácsonyi, vagy a húsvéti szünetben) s mivel a tanítási év vége felé jártunk, jobban ráértünk, és össze tudtunk gyűlni a kocsordi unitárius templomban.

Hogyan alakult ez a sajátosan modernnek nevezhető szemléletmód gyülekezetté? Már családos ember vagyok. Diákkoromban szüleimmel el-eljártam nagyobb ünnepeken a katolikus templomba. Hogyan fejlődtem mégis unitárius szemléletű emberré? Egy emlékezetes, szemléletben merőben új magyar irodalmi óra adta meg a kezdő lépéseket. Az iskolában a tanár Szerb Antal: Magyar irodalomtörténetéből Dávid Ferencről olvasott fel. A magyar reformációt teljesen új, részletesebb beállításban ismerhettük meg. Későbbi órákon elemezték Páskándi Géza: Vendégség és Sütő András: Csillag a máglyán című drámáit. Nem tudom hányan érdeklődtek igazán e

két drámai hős iránt. De jó párunkat mélyebben kezdett érdekelni Dávid Ferenc és Szervét Mihály élete. Bizonyára így lehettek ezzel más diáktársaink is. Így öt év alatt fokozatosan kialakult egy kis mag, amely őszintén törekedett a jézusi tanítás szellemében tevékenykedni. Ez a kis unitárius szemléletű mag időnként összegyűlt és egyes vasárnapokon eljártunk Kocsordra, az unitárius templomba, hálát adni Istennek. Így fokozatosan megismertünk az unitárius hitelvekkel. Elég sokat olvastunk az elmúlt években. Kedvenc olvasmányaink lettek: Szent-Iványi Sándor: Az unitarizmus lényege, Zoványi Jenő: A magyarországi protestantizmus, a Keresztény Magvető és az Unitárius Élet különböző számai, Balázs Ferenc: A rög alatt, valamint az Unitárius Történelem c. könyv. Az Unitárius Kis Tükör szinte kézzel-közül járt. Ezek után már érthető, hogy 50—60 példányban vásároltuk Bitskey István: Hitviták tüzeiben, Sütő Csillag a máglyán, Újfalussy Bartók Béla, Kriza János: Vadrózsák és Jókai: Egy az Isten című könyveit. Mindezt mintegy megkoronázta Varga Béla nemrég megjelent könyve: Dávid Ferenc és az unitárius vallás, valamint a Négyszáz év című kolozsvári kiadvány. Mindkét műből szép számmal vásároltak hittestvéreink. Nem kis büszkeséggel mondhatom, hogy mindnyájunk könyvtárában szép számmal szerepelnek az előbb említett unitárius témájú művek. Hálásak vagyunk a kocsordi gyülekezetnek, hogy jó szívet vet-

ték az egyházközséghez való csatlakozásunkat. Hálánkat egy úrasztali emlékvázával és egy modern fordítású dedikált Bibliával róttuk le 1978. pünkösödjén. 1980. januárjában pedig 40 éves templomunknak egy szép festett unitárius címert ajándékoztunk, amelyet Bindorffer György atyánk fia festett.

Végezetül szeretnék kitérni gyülekezetünk összetételére. Van közöttünk vasesztergályos, festő, főkönyvelő, állatorvos, tsz-dolgozó, tanár, kisiparos, AFÉSZ-felvásárló, postai dolgozó, sofőr, autószerelő és egyetemi hallgató. Ami az életkort illeti elég fiatal a gyülekezetünk: 22—36 év között oszlik meg.

1980-ig már 2 esküvőnk és 6 keresztelők volt Kocsordon.

Isten áldásban bizva reménykedünk, hogy tovább erősödik és gyarapszik szórványunk. 1978. pünkösödjén megnyitott emlékkönyvünk egyik szép bibliai idézetével zárnám meg emlékezőm: „A mi Istenünk azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az Igazság ismeretére eljusson.” (1. Tim. 2, 4.)

Végh Ferenc

LAPZÁRTA UTÁN: Dr. Mátéffy Géza a budapesti gyülekezet íb. gondnoka ápr. 27-én elhunyt. Munkásságát lapunk következő számában méltatjuk.

Egy vasárnap Budapesten

Ez év elején amerikai hittestvé-
rünk, dr. Joseph L. Fisher feleségé-
vel Budapesten járt és a Unitarian
Universalist World című egyházi lap
1980. február 15-i számában a kö-
vetkezőképpen számol be egyhá-
zunknál tett látogatásáról: „Buda-
pesten január második vasárnapján
feleségemmel elmentünk az unitá-
rius templomba az istentiszteletre.
Ez olyan szívet melegítő élmény volt
számunkra, amilyenben már régóta
nem volt részünk. Látogatásunkat a
Budapesti Amerikai nagykövetségen
dolgozó házaspár készítette elő, akik
maguk is unitáriusok. A Magyaror-
szági Unitárius Egyház püspöke,
Dr. Ferencz József, és főgondnoka,
Bartók Béla fogadott bennünket. Jó
volt újra találkozni régi barátaink-
kal és feleségeikkel. Örömmel idéz-
tük fel a legutóbb Montrealban tar-
tott IARF kongresszus közös emlé-
keit, különösen a bostoni együttléte-
ket és a fontos 1969 évi közgyűlést.

Az istentiszteletet szép, boltíves
templomuk helyett a gyülekezeti
teremben tartották, mert a templom
fűtése télen nehézséget és költséget
jelent az egyháznak. A helybeli lel-
készség mondott szép prédikációt ma-
gyar nyelven, és noha nem tudok
magyarul, ezt fel tudtam mérni a
gyülekezet reagálásából és abból a
néhány magyar szóból, amit megér-
tek. A prédikáció alapgondolata, mi-
ként azt kivettem, mindennek az
egységessége volt, beleértve az em-
beri szellemet.

Az egyházi énekek ismerősek vol-
tak, feleségem Peggy és jómagam

örvendve csatlakoztunk az éneklők-
höz. Igen nagy benyomást tett ránk
az itthoni egyházi éneklésünkhöz vi-
szonyítva más minőségű éneklés. A
hívők a sorokat betartva, teljes
hangerővel énekltek az egyházi éne-
keket, ami nagy mértékben hozzá-
járul az istentisztelet lélekemelő tar-
talmához.

A prédikáció végeztével Dr. Fe-
rencz József ment fel a szószékre,
hogy engem és feleségemet bemutas-
son a gyülekezetnek. Ezután alkalmam
volt átadni valamennyi ame-
rikai unitárius hittestvérünk nevé-
ben üdvözlőlevelet és jókívánsá-
ginkat, amit a gyülekezetnek maga
a püspök tolmácsolt magyarul.

Az istentisztelet után vendégül
láttak a lelkész lakásában, ami
ugyanabban a nagy épületben
ugyanazon az emeleten van, mint a
templom. Itt kellemesen elbeszélget-
tünk, az ország szokása szerint kávé
és kenyér mellett.

Rövid látogatásunk alapján az a
benyomásom, hogy Magyarországon
az unitáriusok egyházi élete erősö-
dött. Bizonyos, hogy liberális val-
lásunkból eredő kötelezettségeink
szilárdak maradnak. Noha elsősor-
ban a Kongresszus Kereskedelmi
Álbizottságának tagjaként tartózkod-
tam ezúttal Kelet-Európában és kül-
detésem kereskedelmi és gazdasági
jellegű volt, de nagy lelki gazda-
godást és örömet jelentett számom-
ra, hogy egy vasárnapnak jó részét
magyar unitárius hittestvéreim kö-
rében tölthettem el.”

Vadady Vera

Dr. Salgó László főrabbi kitüntetése

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa
dr. Salgó László főrabbinak, a Buda-
pesti Rabbiság elnökének az állam
és az izraelita felekezet közötti jó
viszony elmélyítése érdekében, va-
lamint a hazai és a nemzetközi béke-

mozgalomban kifejtett több évtizedes
eredményes munkássága elismerése-
ként 70. születésnapja alkalmából a
Magyar Népköztársaság Zászlórend-
jét adományozta. A kitüntetést Lo-
sonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke
adta át.

Dr. Greeley köszöntése

Dr. Dana McLean Greeleyt, az
amerikai unitárius univerzalista egy-
ház és az IARF egykori elnökét a
világvallások konferenciáinak szer-
vezése és rendezése körül szerzett
érdemeiért ünnepségen köszöntötték
az utóbbi szervezet nevében Con-
cord város unitárius templomában,
ahol még ma is rendszeres lelkipász-
tori munkát végez.

Az ünnepi beszédet Douglas Roche
kanadai parlamenti képviselő tartot-
ta, és az Egyesült Államok elnöke,
J. Carter levélben küldte el jókí-
vágásait. Köszöntésükkel felkeres-
ték Fernandez, Újdelhi katolikus ér-
seke, a szervezet elnöke, dr. Niwano
Japánból és sokan mások. A jókí-
vágásokhoz csatoljuk a mi köszön-
tésünket is, kívánva továbbra is jó
egészséget töretlen, önzetlen munka-
kedvéhez.

KÖNYVTÁR

Könyvtárunk nemrégiben a Zsakó
család könyvadományára révén hoz-
zájutott néhány Ferencz József ak-
kor még kolozsvári lelkész UNITÁ-
RIUS KÁTÉ című munkája 1864.
évi első kiadásához. Megállapítot-
tuk, hogy könyvtárunkból hiányzik
az Unitárius káté második, harmadik,
negyedik, ötödik és hatodik ki-
adása. Rendelkezésre áll az 1902-
ben megjelent hetedik kiadású káté,
valamint a 8–12. közt kiadások. A
12-ik 1943-ban jelent meg. Minden
bizonytalannal vannak olvasóink birto-
kában régi kiadású káték is. Aki-
nek az említett, hiányzó példányok-
ból van kátéja, megköszönénk, ha
azt könyvtárunk kiegészítésére egy-
házunknak adományozná. Jelenleg
az 1973. évi kolozsvári, átdolgozott
kiadású káté kapható.

Az anglikán egyház

új érseke

Az anglikán egyház a nyugalomba
vonult dr. Coggan helyébe, némi
meglepetést okozva, nem a yorki ér-
seket választotta meg, hanem egy
viszonylag fiatalabb embert, St. Al-
bans anglikán püspökét, Robert Ale-
xander Kennedy Runcie-t.

Az ünnepélyes beiktatáson számos
külföldi vendég és az angliai egyhá-
zak képviselői voltak jelen, és kö-
szöntötték az anglikán egyház 102.
prímását.

A márc. 26-ai ünnepséget ősi szo-
kás szerint Canterbury katedrálisá-
ban tartották, az előző napokban
meggyilkolt salvadori katolikus ér-
sek esetére tekintettel rendkívüli
biztonsági intézkedések között.

Az angliai egyházak közül jelen
volt Basil Hume, az angliai katolika-
kardinalisa, valamint a pro-
testáns egyházak képviselői. Az ang-
liai unitárius egyházat Roy W. Smith
képviselte.

Képviselő tanácsunk ülése

Apr. 28-án Képviselő Tanácsunk
ülést tartott, melyen állást foglalt a
különböző gyülekezetek előterjeszté-
sei és több hasznos indítvány meg-
valósítása ügyében.

Az ülésen a Hazafias Népfrent or-
szágos tanácsának osztályvezetője,
Juhász Róbert tartott élvezetes és
adatokban gazdag beszámolót az ak-
tuális külpolitikai kérdésekről. Az
előadót Bartók Béla főgondnok kö-
szöntötte, dr. Ferencz József püspök
megköszönte, hogy a Hazafias Népfrent
az előadó kiküldésével megbec-
sülést mutatott egyházunk munkája
iránt. Szász János lelkész tartalmas
felszólalásban méltatta az előadást
és kérdéseket tett fel, melyeket az
előadó megválaszolt.

Márton Áron püspök lemondása

Élete 84. évében előrehaladott
életkora és megromlott egészségi ál-
lapota miatt Márton Áron, a Romá-
niában levő gyulafehérvári katolikus
egyházmegye püspöke felmentését
kérte II. János Pál pápától, aki ké-
rését teljesítette és táviratilag fejez-
te ki megbecsülését és rokonszenvét
a hosszú működése idején —
1938–1980 — kiváló érdemeket szer-
zett főpásztor iránt. Márton Áron
működése éveiben meleg barátságot
tanúsított az unitárius egyház iránt.

Az egyházmegye kormányzását
dr. Jakab Antal püspök vette át,
akit 1972-ben VI. Pál pápa szentelt
fel Rómában és nevezett ki utódlási
joggal Márton Áron koadjutorává.

Bélyegsarok

Úrvacsorai kehely

A kehely általában talpas ivóedény. Alakja virágkehelyhez hasonló csésze (cupa), amely gombbal (nodus) ellátott szár közvetítésével talpazaton (pes) nyugszik. Stílusuk szerint van román, gót, renaissance kehely. Anyaga változó. A korai keresztény időkben fából, kőből, csontból, agyagból, üvegből, tajtékből vagy onixból készült kehelyek voltak használatban, de szórványosan már ekkor is használtak aranyból, ezüstből készült kehelyeket.

A kereszténység nyolc első századában az úrvacsorát mind a keleti, mind a nyugati egyházban két szín alatt osztották. Később azonban a nyugati, vagyis a római katolikus egyház csak a papoknak engedte meg a két szín alatt való áldozást.

A középkor vége felé az újító felekezettek a nép számára is visszakövetelték a kehelyt, először a husziták, akiket éppen

ezért kehelyeknek neveztek. A protestáns egyházakban kivétel nélkül két szín alatt osztják az úrvacsorát. Szerintünk, unitáriusok szerint, az úrvacsora Jézus által rendelt szertartás. Semmi kétség nem fér ahhoz, hogy Jézus emlékként hagyta tanítványaira és követőire. „Valahányszor ezt cselekszitek, az én emlékezetemre tegyétek”.

A Magyar Posta 1970. októberében díszes úrvacsorai kehelyeket, kannákat ábrázoló, a magyar ötvösművészet néhány kiemelkedő darabját bemutató bélyegsorozatot adott ki. A bélyegeken szereplő ötvösmunkák a XV–XVIII század közötti időben készültek. Legkorábbi, és az egyik legpompásabb darab a 40 filléres címetlen Suky Benedek erdélyi főúr megrendelésére készített díszes kehely, amely ismeretlen ötvösmester remeke az 1440-es évek végéről. Ezt a bélyeget olvasóinknak is bemutatjuk. A Suky-kehely részletes leírását lapunk más helyén dr. Kaplayné dr. Schey Iona cikkében olvashatjuk. A XV. századi filigrán művek legszebb emléke a 60 filléres bélyegen bemutatott miska, mely a nagyváradi székesegyházról került még a múlt században a Nemzeti Múzeumba.

A Nádasdy család címerével díszített fedeles serleget az 1 Ft-os bélyeg ábrázolja.

A XVI–XVII. századi ötvösök a korabeli német művészet hatására szívesen foglalkoztak kókuszhejéből készült, kívülről aranyozott, ezüst lemezzel borított edények készítésével. Az 1,50 Ft-os bélyegen egy ilyen sorleg látható.

Toldalaghy Mihály és Mihalec Erzsébet nevét vették a 2 Ft-os bélyegen látható fedeles kannára. A megrendelő kérésére 1623-ban készítette el Andreas Fleischer nagyszombati ötvös az aranyozott ezüst kannát.

A XVII. századi magyar ötvösművészet egyik legragyogóbb emlékét mutatja be a 2,50 Ft-os bélyeg. A kolozsvári Brózer István ötvösmester I. Rákóczi György erdélyi fejedelem megrendelésére készítette a kehelyt a kolozsvári református eklézsiá számára. A 3 Ft-os bélyegen Hann Sebastyén által készített fedeles díszkupa látható.

Végül a 4 Ft-os záró érteken egy hangvirág kehely látható. A rajta lévő felirat szerint „Macskássy György készítette a szilágycsehi ecclesia számára”.

Dr. Kiss József

HÍREK

Kovács Kálmán sz. Boros Margit életének 91. évében csendben elpihent. Egykoron a kolozsvári társadalomnak volt megbecsült tagja, a harmincas évek óta Budapesten élt, az utóbbi évtizedekben csendes visszavonultságban, de barátai és tisztelői közül sokan és gyakran felkeresték. Élete végéig élénk érdeklődést tanúsított egyházunk dolgai iránt is. Temetésén ápr. 12-én az óbudai temetőben korábban kifejezett kérésére a szolgálatot rokona dr. Kovács Lajos kolozsvári unitárius püspök végezte Bencze Márton és Huszti János lelkészekkel együtt.

Dr. Gyergyay Árpád főorvos hamvait március 29-én helyezték örök nyugalomba a Farkasréti temetőben, dr. Ferencz József püspök szolgálatával. Özvegye 500 Ft-ot adományozott az Unitárius Élet javára, néhai férje emlékére. A jólelkű adakozót szereti az Isten.

Az Evangélikus Teológiai Akadémia április 8-án doktorrá avatta Mészáros Kálmánt, a baptista egyház alelnökét és teológiai tanárát. Disszertációjának címe „A Pécsi Baptista Gyülekezet Története”, melyet „Cum laude” minősítéssel fogadtak el. Az új dokort sokan köszöntötték, köztük levélben egyházunk püspöke is, akit külföldi útja miatt az ünnepélyen Huszti János közügyigazgató képviselt.

Néhai szülei, **László Gergely és neje, valamin György és Attila** nevű testvérei emlékére 500 Ft-ot adományozott az Unitárius Élet javára özv. Pálos Lászlóné. A jó Isten szereti a jószívű adakozót. Áldott marad azok emlékezete, akikre gyermekük és testvérük kegyelettel gondol vissza.

Dr. Tóth Béla ny. ügyvéd 75 éves korában elhunyt. Apja egykoron alsó-felső-szentmihályon volt unitárius tanító és kántor. Temetésén máj. 7-én Huszti János végezte az egyházi szolgálatot.

Dr. Mezey Gy. Lóránd református lelkész, a budapesti református teológiai akadémia kutató professzora, érdekes tanulmányt jelentetett meg a Teológiai Szemle egyik tavalyi számában „A spiritualitás bibliai értelme az Orthodox Egyház tanítása szerint” c. Ez az értekezés rövid összefoglalása volt egy nagyobb tanulmányának, doktori disszertációjának, melynek alapján a Bukaresti Ortodox Teológiai Intézetben elnyerte a teológiai doktori címet.

Evangeliumi szemelvények címen jelentek meg a Debreceni Református Teológiai Akadémia professzorasszonyának, **Lenkeyné dr. Semsey Klárá**nak azok az előadásai, melyekben a nők szerepéről az újszövetségben tárgykörben értekezett, és ismertetette az újszövetségnek a nőkről szóló tanításait.

Özv. Sigmond Sándorné sz. Ajtay Anna, ny. pedagógus, márc. 9-én 76 éves korában Szegeden elhunyt. A hozzátartozók gyászában őszinte együttérzéssel osztottunk. Temetésén Kelemen Miklós lelkész szolgált.

A H. N. Adventista egyházak évi General Konferenciájára, Szakács József, a hazai egyházelnök vezetésével, küldöttség utazott az Egyesült Államok Dallas városába.

A Világosság márciusi számában több érdekes tanulmány jelent meg. Megemlítjük dr. Kozma Tamás kandidátus, Magyar Tudományos Akadémia tudományos munkatársának „A kulturális politika konzervatív hulláma” címen a norvég iskolaügy körében személyesen szerzett tapasztalatait és vonatkozó megállapításait feltáró dolgozatát, melyben rámutat azokra a különbségekre, melyek a norvég konzervatív és a hazai szocialista iskolapolitika között mutatkoznak.

Külföldi hírek

A romániai ortodox egyház feje, Justin Moisescu pátriárka betöltötte 70. életévét. A nagyműveltségű főpapot – többek közt – volt strasbourgi diáktársa, dr. Kovács Lajos unitárius püspök is köszöntötte.

Ralph Burhoe professzort, a chicagói Meadville Theological Faculty nyugalmazott professzorát, a Zygon c. teológiai szemle alapító szerkesztőjét, a floridai Rollins College 1979 nyarán tiszteletbeli doktori címmel tüntette ki. Egész munkássága során a teológia és a tudomány gondolatainak az egyeztetésén fáradozott.

Az IARF Bulletinjének 1980. évi első száma gazdag tartalommal jelent meg, képekkel gazdagon illusztrált kivitelben. E számban több képet is láthatunk az IRF – az ifjúsági szervezet 1979. évi japáni látogatásáról. A képeken örömmel láttuk képviselőnket, **Szent-Iványi Ilonát** is.

Oscar A. Romero san-salvadori római katolikus érseket templomi szolgálata közben terroristák meggyilkolták. A gyűlöletos tett világszerte felháborodást keltett.

Dr. Jordáky Lajos (1913–1974) író, egyetemi tanár, a munkásmozgalom képviselője síremlékét a kolozsvári házsongárdi temetőben a nagy unitáriusok Brassai Sámuel és Berde Mózes síremléke szomszédságában tisztelői nemrégiben állították fel.

A kanadai püspöki kar új főtájkára 40 éves nővér, **Gisèle Turcot** lett. A nővér augusztus elsején veszi át hivatalát. A kanadai püspökök ezzel a választással kifejezték törekvésüket, hogy a nőket a jövőben felelős helyeken is az egyházi szolgálatba állítják.

Kökösbe, mely nyugdíjazás folytán üresedett meg, dr. Kovács Lajos püspök **Székely János** eddigi kidei lelkészt nevezte ki.

Afrikában, Ghana állam Accra városában május 9-én találkozott első ízben **II. János Pál pápa** az anglikán egyház Canterbury érsekével, dr. **Robert Runcie**-vel magánbeszélgetésre és közös imádkozásra.

Charles Lyttle, a chicagói unitárius fakultás nyugalmában élő egyháztörténész, az évforduló alkalmából újra sajtó alá rendezte **W. E. Channing: The Liberal Gospel** (A szabadelvű evangélium) címen Channing legjellemzőbb munkáit.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferencz József

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055

Táv.: 113-094.

Szerkesztő a szerkesztő bizottság

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető

bármely postahivatalnál, a Posta hírlap

üzleteiben és a Posta Központi Hírlap

Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József

nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautal-

ványon, valamint átutalással a KHI

215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámára.

Évi előfizetési díj 48,- forint

Külföldre évi 60,- forint

INDEX: 25.842

80.2714/2-03 Zrínyi Nyomda, Budapest

F. v.: Bolgár Imre vezérigazgató

HU ISSN 0133-1272